

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

ANNE BABA EĞİTİM DÜZEYLERİNE GÖRE OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ
SOSYAL-DUYGUSAL YETERLİLİĞİHülya GÜLAY OGELMAN¹, Gülşah YÜCE², Ahmet YÜCE³¹Sinop Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sinop
ogelman@sinop.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-4245-0208²Öğr., Soma Nene Hatun Anaokulu, Manisa
gulsahyildirim87@gmail.com ORCID ID: 0000-0003-0274-6239³Öğr., Soma Nene Hatun Anaokulu, Manisa
ahmetyuce35@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-5397-8112

GELİŞ TARİHİ/RECEIVED DATE: 30.05.2022 KABUL TARİHİ/ACCEPTED DATE: 17.09.2022

Gülay Ogelman, H., Yüce, G. & Yüce, A. (2022). Anne Baba Eğitim Düzeylerine Göre Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal-Duygusal Yeterliliği. *Aurum Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 143-159.

Öz

Bu araştırmanın amacı, anne baba eğitim düzeyine göre okul öncesi dönem çocuklarının sosyal-duygusal yeterliliğinin incelenmesidir. Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Manisa ili Soma İlçesi'nde okul öncesi eğitime devam eden 188 çocuk, 188 anne ve 188 baba oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu ve Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal-Duygusal Beceriler ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (SDBPDÖ-Okul Öncesi) kullanılmıştır. Veri toplama araçları, her bir çocuk için okul öncesi öğretmenleri tarafından yaklaşık 7 aylık gözleme dayalı olarak doldurulmuştur. Normal dağılımla ilgili bulgulardan yola çıkarak parametrik olan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) tekniği ile analizler gerçekleştirilmiştir. Gruplar arasındaki farklılıkların belirlenmesine ilişkin eğitim seviyeleri için post-hoc tekniklerinden Bonferroni uygulanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre okul öncesi dönem çocuklarının duygu bilgisi/duygu ifadesi, empati, öz düzenleme, sosyal yetkinlik alt boyutlarının ve SDBPDÖ-Okul Öncesi düzeyinin, anne-babaların eğitim seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu sonuca göre okul öncesi dönem çocuğu olan anne-babaların eğitim seviyeleri, çocuklarının sosyal-duygusal yeterliliği ile ilişkilidir.

Anahtar kelimeler: Sosyal-duygusal yeterlilik, Anne-baba eğitim seviyesi, Okul öncesi dönem.

SOCIAL-EMOTIONAL COMPETENCE OF PRE-SCHOOL CHILDREN BY THEIR PARENTS' EDUCATION LEVEL

Abstract

This study aims to examine the social-emotional competence of pre-school children according to their parents' education level. General scanning model was used in the study. The study sample consisted of 188 children attending pre-school education in Soma District of Manisa province, 188 mothers, and 188 fathers. Personal Information Form and Social-Emotional Skills and Psychological Resilience Scale for Preschool Children (SESPRS-Preschool) were used as data collection tools in the study. Data collection tools were filled by pre-school teachers based on approximately seven months of observation for each child. Based on the normal distribution findings, analyses were carried out with the parametric One-Way Analysis of Variance (ANOVA) technique. Bonferroni, one of the post-hoc techniques, was applied to determine the differences between the groups. According to the findings of the study, it was seen that pre-school children's emotional knowledge/expression of emotion, empathy, self-regulation, social competence sub-dimensions, and SEARS-pre level differ statistically according to the educational status of their parents. According to this result, parents' education level with pre-school children can affect their children's social-emotional competence.

Keywords: Social competencies, Mother-father educational level, Preschool period.

1. GİRİŞ

1.1. Çocuk ve Sosyal Beceriler

Çocuklar, sosyal bir çevre içinde doğar. İlk olarak anne kucağında başlayan sosyalleşme süreci, diğer aile bireylerinin ve çevrenin sürece dâhil olması sonucunda genişleyerek gelişir. Bu nedenle aile, çocuğun toplumun kurallarını öğrendiği ve deneyimlediği en küçük topluluktur (Oktay, 2000). İlk olarak ailede başlayan sosyal duygusal gelişim süreci bireyin yaşamında kısa ve uzun süreli etkilere sahiptir. Çocuğun kişilik özelliklerinin şekillenmesi, en yakın sosyal çevresi olan ailesinin ona karşı tutumu ve ihtiyaçlarını karşılayış biçimi ile ilişkilidir (Altınköprü, 2003).

Çocuğun aile ortamı, çevresindeki insanlar, sosyokültürel geçmişi ve akranları ile olan ilişkileri, sosyal-duygusal becerilerin gelişimini etkilemektedir. Sosyal beceriler; çocuğun çevresi ile olumlu ilişkiler kurması, problem durumuna uygun çözüm yolları bulması, zor koşullarda duygularını düzenleyebilmesi, diğer bireylere saygılı davranması, yeri geldiğinde "hayır" diyebilmesi, bulunduğu grupta lider davranışlar sergilemesi başta olmak üzere birçok davranışı ve beceriyi ifade edilmektedir (Akfırat, 2004; Ceylan, 2009; Maleki vd., 2019; Özgören, 2010). Sosyal becerilerin erken yaşlarda kazandırılması önemlidir. Okul öncesi dönemdeki sosyal beceriler, ileriki yıllardaki davranışları etkileyecektir. Sosyal-Duygusal Öğrenme Kuramına göre çocukların hafıza, algılama, öğrenme ve düşünme gibi zihinsel süreçleri etraflarında gördükleri, işittikleri, nasıl düşündükleri ve ilgileriyle şekillenecektir. Bununla birlikte, çocuklar diğer insanlarla etkileşime girerek ve girdikleri etkileşimin sonuçlarını gözlemleyerek sosyal bir birey olarak toplumda kabul gören ya da görmeyen davranışlar için deneyim kazanacaktır (Vural, 2006).

1.2. Sosyal Beceriler ve Psikolojik Dayanıklılık

Araştırmalar incelendiğinde, psikolojik dayanıklılığı yüksek olan çocukların çeşitli sosyal ve duygusal becerilerle (sosyal problemleri çözmek, empati kurmak, diğerlerine karşı duyarlı olmak, özerklik vb.) sahip olduklarını göstermektedir (Bartlett, Halle & Thomson, 2021). Psikolojik dayanıklılık, bireylerin kolay olmayan ve stresli durumlarla karşılaştıklarında, problemleri çözmeye yönelik sabırlı, iyimser ve yapıcı bir yaklaşım içinde, soğukkanlı kalabilmelerini ifade eder (Gülay-Ogelman, & Önder, 2020). Psikolojik dayanıklılık çocukların karşılaştıkları kolay olmayan duruma rağmen, bu duruma uyum sağlayarak etrafındaki imkânları kullanma becerisini gösterdikleri gelişimsel bir süreçtir (Hunter, 2001). Psikolojik olarak dayanıklı çocukların sosyal yeterlilik sahibi olduğu söylenebilir. Ayrıca bu çocuklar farkında olma, özgüven, akranlarıyla iş birliği yapma, empati kurma ve sosyal davranışların yeterliliğini değerlendirme konularında da başarılıdırlar (Şahan-Aktan & Önder, 2018).

1.3. Psikolojik Dayanıklılık ve Ebeveyn

Psikolojik dayanıklılıkta risk etkenleri ve koruyucu etkenler bulunmaktadır. Risk etkenleri, istenmeyen bir sonucun oluşma olasılığını arttıracak veya bireyin karşısına çıkabilecek bir sorunun devam etmesine neden olacak sonuçlar (özgüven azlığı, saldırgan kişilik yapısı, yoksulluk, anne baba eğitim seviyesi, sosyoekonomik düzey, doğal afetler, savaş vb.) olarak tanımlanırken, koruyucu etkenler ise kişilerin yaşamlarında karşılaştıkları risk etkenlerini yok eden veya azaltan, kişilerin birbirleriyle uyumlarını sağlayan ve kendilerine yeterli becerilerini geliştiren (ebeveynleri ile kurduğu olumlu iletişim, sağlam aile bağları, sosyo-ekonomik rahatlık vb.) durumlardır. Psikolojik dayanıklılıkta bireyler, her ne kadar risk etkenleriyle karşı karşıya kalsalar da koruyucu etkenler sayesinde stres oluşturabilen, zorlu durumların olumsuz etkilerine karşı uyum sağlayıp normal tepkiler verebilmektedirler (Gizir, 2007; Gürkan, 2006; Ülker-Tümlü, 2012).

Psikolojik dayanıklılıkta, bireyin çevre ile olan etkileşiminin, koruyucu ve risk etkenlerinin ortaya çıkışında ve bu risk etkenleriyle mücadelede önemli etkisi olduğu görülmektedir (Önder & Gülay, 2008). Çocukların sosyal becerilerinin geliştiği okul öncesi dönemde, ilk çevresi olan ailede, ebeveynlerinin psikolojik dayanıklılık seviyeleri, çocukların ebeveynleri ile kuracakları olumlu iletişim açısından önemlidir. Bu noktada ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaç ve gereksinimlerini bilmeleri, gelişim özelliklerine uygun davranmaları ebeveynin bu konuda bilgi sahibi olmasıyla mümkündür. Ebeveynler, eğitim seviyeleri yükseldikçe, çocukları ile olumlu ilişkiler kuracak; bu da çocuklarının kendini ifade eden, empati kuran, sosyal yetkinliği yüksek bireyler olmalarına katkı sağlayacaktır.

Kısacası aile içerisinde şekillenen sosyal beceriler, çocukluk yıllarında gelişim göstermekle birlikte, ebeveynlerinin öğrenim durumu ve çocukların davranışları üzerindeki psikolojik dayanıklılığından da etkilenmektedir. Bu nedenle okul öncesi dönemde bulunan çocukların sosyal ve duygusal yeterliliklerinin ortaya konulması, çeşitli faktörler açısından ele alınması önem taşımaktadır. Bu bağlamda konu ile ilgili yapılacak araştırmalara gereksinim duyulmaktadır. Alan yazında okul öncesi çocukların sosyal duygusal yeterliliğini anne baba eğitim seviyesi açısından ele alan çalışmalar incelendiğinde farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Yapılan çalışmaların bazılarında sadece annelerinin öğrenim durumu arasında ilişki

bulunduğu sonucuna ulaşılırken (Franco vd., 2017; Seven, 2008); bazılarında ise sadece babalarının eğitim durumuna göre anlamlı farklılık oluşturduğu görülmüştür (Alabay vd., 2019; Ilgın, 2018; Kurtulan, 2015; Pekdoğan, 2011). Bununla birlikte Kotil (2010) ve Yaşar-Ekici (2015) yaptıkları çalışmalarda çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerinin öğrenim durumu arasında bir ilişki olmadığını belirtmişlerdir. Davis-Kean (2005), anne-babaların eğitim düzeylerinin çocuklarda eğitimsel ve davranışsal sonuçlara yol açabileceğini öne sürmüşlerdir. Aile Süreç Modeli ve Sosyal-Bilişsel-Ekolojik Model'e göre anne-baba eğitim düzeyi, ailenin sosyoekonomik düzeyi, aile içi etkileşimlerinin kalitesi gibi faktörler çocukların gelecekteki eğitimsel ve mesleki başarısını etkileyebilmektedir (Conger vd., 2002; Guerra & Huesmann, 2004). Yapılan çalışmalar okul öncesi çocukların sosyal duygusal yeterliliğinin ele alındığı çalışmaların artırılması gerektiğini göstermektedir. Anne-baba eğitim düzeyinin, çocukların üzerinde kısa ve uzun süreli etkileri bulunmaktadır (Nagin & Tremblay, 2001). Konu ile ilgili ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan çalışmalar incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının sosyal duygusal yeterliliği ile anne-baba eğitim seviyesinin ele alındığı çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Buradan yola çıkarak bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönem çocuklarının sosyal duygusal açıdan yeterliliğinin, anne-baba eğitim seviyelerine göre incelenmesidir. Araştırmanın alt amaçları şu şekildedir:

1. *Okul öncesi dönem çocuklarının SDBPDÖ-Okul Öncesi düzeyleri ve öz düzenleme, duygu tanıma/duygu ifadesi, empati kurma ve sosyal yetkinlikleri anne eğitim seviyelerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?*
2. *Okul öncesi dönem çocuklarının SDBPDÖ-Okul Öncesi düzeyleri ve öz düzenleme, duygu tanıma/duygu ifadesi, empati kurma ve sosyal yetkinlikleri baba eğitim seviyelerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?*

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada genel tarama modelinden yararlanılmıştır. Genel tarama modelinde, fazla sayıda ögeden oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir kanıya varmak amacıyla evrenin tamamı ya da belli bir gurup örnek alınarak seçilen bir örneklem üzerinde çalışmalar yapılmaktadır (Karasar, 2010). Bu modelde, araştırmacılar tarafından belirlenen evreni temsil eden örneklemün düşüncelerinin, davranışlarının, tutumlarının ya da özelliklerinin nasıl dağılım gösterdiği belirlenir (Creswell, 2012). Bu çerçevede Manisa ili Soma İlçesindeki anaokullarında eğitim gören 5 yaş çocuklarının sosyal duygusal yeterliliklerinin, anne-baba eğitim seviyesine göre ilişkisini tespit etmek amacıyla evrenden bir örneklem seçilerek araştırma gerçekleştirilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunda Manisa ili Soma ilçesinde okul öncesi eğitim alan 5 yaş grubundan 188 çocuk (94 kız %50; 94 erkek %50), annesi (188 kadın) ve babası (188 erkek) yer almaktadır. Çocukların tamamı normal gelişim özelliği göstermekle birlikte boşanmamış ailelerden gelmektedirler. Çalışma

grubunun belirlenmesinde kolay ulaşılabilir örneklem yönteminden yararlanılmıştır. Bu yöntem, araştırmacı tarafından bilinen ve kolay ulaşılabilir katılımcılar üzerinden verileri toplamak için araştırmacıya kolaylık sağlayan, çalışmayı daha uygulanabilir hale getiren ve kısa sürede sonuç almayı sağlayan yöntemdir (Yıldırım & Şimşek, 2011). Çalışma grubunda yer alan çocukların, anne-babaların eğitim seviyesine ilişkin betimsel istatistikler Tablo-1’de verilmiştir.

Anne Eğitim Seviyesi	N	%
İlkokul mezunu	35	18.6
Ortaokul mezunu	41	21.8
Lise mezunu	59	31.4
Üniversite mezunu	53	28.2
Toplam	188	100.0
Baba Eğitim Seviyesi	N	%
İlkokul mezunu	23	12.2
Ortaokul mezunu	38	20.2
Lise mezunu	57	30.3
Üniversite mezunu	70	37.3
Toplam	188	100.0

Tablo 1. Anne-Babaların Eğitim Seviyesine İlişkin Betimsel İstatistikler

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal-Duygusal Beceriler ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (SDBPDÖ-okul öncesi) kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu, araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Formda annelerin ve babaların eğitim seviyesine yönelik sorular bulunmaktadır.

2.3.2. Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal-Duygusal Beceriler ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (SDBPDÖ-OKUL ÖNCESİ) (The Social-Emotional Assessts and Resiliency Scale For Preschool-SEARS-PRE)

Ölçek, Ravitch (2013) tarafından Amerika’da, okul öncesi (3-5 yaş) çocuklarda olumlu sosyal-duygusal yeterliliklerinin değerlendirilmesi amacıyla daha önceden 8-18 yaş grubundaki çocuklar için geliştirilmiş dört ölçme aracına (Sosyal-Duygusal Beceriler ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçekleri) dayalı olarak geliştirilmiştir. Çocukların sosyal duygusal gelişiminin değerlendirildiği Sosyal-Duygusal Beceriler ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçekleri, empati, sosyal yeterlik, akran ilişkileri, problem çözme becerisi ve kişisel sorumlulukları içermektedir (Ravitch, 2013). Ravitch’in (2013) Amerika’da geliştirdiği ve Gülay-Ogelman vd. (2021) tarafından Türkçe ‘ye uyarlanan ölçek, 22 maddeden ve 4 alt boyuttan (Öz düzenleme, Duygu Tanıma/Duygu İfadesi, Empati, Sosyal Yetkinlik) oluşmaktadır. Ölçek kapsamında öğretmenler çocukları gözlemlemektedir ve bu gözlemleri doğrultusunda çocukları 4’lü likert

üzerinden puanlamaktadır (0=Hiçbir zaman, 1=Bazen, 2=Sıklıkla, 3=Her zaman). Türkçeye uyarlama çalışması kapsamında ölçeğin tamamı için Cronbach Alpha katsayısı .97 olarak hesaplanmıştır. Alt boyutlardaki iç tutarlık katsayıları sırasıyla Duygu Tanıma/Duygu İfadesi için .90, Empati için .91, Öz düzenleme için .84 ve Sosyal Yetkinlik için .85 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin toplam iç tutarlık katsayısı ise .95 olarak hesaplanmıştır. Ölçekte ters madde bulunmamakla birlikte toplam puan hesaplanabilmektedir (Gülay Ogelman vd., 2021). Bu çalışma kapsamında ölçeğin tamamı için iç tutarlılık katsayısı .97, Duygu Tanıma/Duygu İfadesi için .94, Empati için .95, Öz düzenleme için .91 ve Sosyal Yetkinlik için .91 olarak hesaplanmıştır.

2.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmaya yönelik etik kurul izni, Sinop Üniversitesi'nden alınmıştır. Bu araştırmayla ilgili veriler, okul öncesi öğretmenleri aracılığı ile toplanmıştır. Öğretmenler, çalışma hakkında bilgilendirilmiş ve her çocuk için iki ölçme aracını doldurmuşlardır. Öğretmenler, çocuklarını ortalama 7 aydır tanımaktadırlar. Veri toplama süreci yaklaşık 2 ay sürmüştür.

2.5. Veri Analizi

Araştırmanın verileri SPSS 21.0 istatistik paket programında analiz edilmiştir. Normal dağılıma yönelik analizler sonucunda SDBPDÖ-okul öncesi (Okul Öncesi Çocuklar için Sosyal-Duygusal Beceriler ve Psikolojik Dayanıklılık) Ölçeğinden alınan puanların normal dağıldığı belirlenmiştir:

- <i>Duygu Tanıma/Duygu İfadesi için</i>	<i>Skewness= -.610; Kurtosis= -.616;</i>
- <i>Empati için</i>	<i>Skewness= -.535; Kurtosis= -.539;</i>
- <i>Öz düzenleme için</i>	<i>Skewness= -.677; Kurtosis= -.208;</i>
- <i>Sosyal Yetkinlik için</i>	<i>Skewness= -1.210; Kurtosis= .543;</i>
- <i>Tüm ölçek için</i>	<i>Skewness= -.721; Kurtosis= -.160</i>

Normal dağılımla ilgili bulgulardan yola çıkarak parametrik olan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) tekniği ile analizler gerçekleştirilmiştir. Gruplar arasındaki farklılıkların belirlenmesine ilişkin eğitim durumu için post-hoc tekniklerinden Bonferroni uygulanmıştır.

3. BULGULAR

Okul öncesi dönem çocuklarının duygu bilgisi/duygu ifadesi ($p<.05$), empati ($p<.01$) öz düzenleme ($p<.05$) ve sosyal yetkinlik ($p<.01$) alt boyutlarından ve SDBPDÖ-Okul Öncesi ($p<.01$) aldıkları toplam puanların annelerin eğitim seviyesine göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılık göstermektedir (Bkz. Tablo 2).

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Duygu Bilgisi/ Duygu İfadesi	Gruplar arası	239.728	3	79.909	4.427	.005**
	Gruplar içi	3320.926	183	18.049		
	Toplam	3560.654	187			
Empati	Gruplar arası	248.392	3	82.797	5.981	.001*
	Gruplar içi	2547.012	183	13.842		
	Toplam	2795.404	187			
Öz Düzenleme	Gruplar arası	131.200	3	43.733	3.111	.028**
	Gruplar içi	2586.475	183	14.057		
	Toplam	2717.676	187			
Sosyal Yetkinlik	Gruplar arası	141.545	3	47.182	6.259	.000*
	Gruplar içi	1387.072	183	7.538		
	Toplam	1528.617	187			
SDBPDÖ-Okul Öncesi	Gruplar arası	2969.221	3	989.740	6.133	.001*
	Gruplar içi	29692.205	183	161.371		
	Toplam	32661.426	187			

* $p < .01$, ** $p < .05$

Tablo 2. SDBPDÖ-Okul Öncesinden Alınan Puanların Annelerin Eğitim Seviyesine Göre ANOVA Sonuçları

Eğitim seviyesine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Post-Hoc tekniklerinden Bonferroni analizi sonuçlarına bakıldığında,

- Üniversite mezunu annelerin küçük çocuklarının ($\bar{X} = 20.339$) duygu bilgisi/ifadesi düzeyleri, ortaokul mezunu annelerin küçük çocuklarından ($\bar{X} = 17.536$) daha yüksektir ($p < .05$).
- Üniversite mezunu annelerin küçük çocuklarının ($\bar{X} = 16.641$) empati düzeyi, ilkokul ($\bar{X} = 14.228$) ve ortaokul ($\bar{X} = 13.829$) mezunu annelerin küçük çocuklarından; lise mezunu annelerin küçük çocukların ($\bar{X} = 15.949$) empati düzeyi, ortaokul mezunu annelerin küçük çocuklarından ($\bar{X} = 13.829$) daha yüksek düzeydedir ($p < .05$).
- Lise mezunu annelerin küçük çocuklarının ($\bar{X} = 18.3220$) sosyal yetkinlik düzeyi, ortaokul mezunu annelerin küçük çocuklarından ($\bar{X} = 16.463$); üniversite mezunu annelerin küçük çocuklarının ($\bar{X} = 18.622$) sosyal yetkinlik düzeyi, ortaokul mezunu annelerin küçük çocuklarının ($\bar{X} = 16.463$) sosyal yetkinlik düzeyinden daha yüksektir ($p < .05$).
- Üniversite mezunu annelerin küçük çocuklarının ($\bar{X} = 76.075$) SDBPDÖ-Okul Öncesinden aldıkları puanlar, ilkokul ($\bar{X} = 63.314$) ve ortaokul mezunu ($\bar{X} = 66.268$) annelerin küçük çocuklarından; lise mezunu annelerin çocuklarının ($\bar{X} = 74.135$) SDBPDÖ-Okul Öncesinden aldıkları toplam puanlar ortaokul mezunu annelerin küçük çocuklarından ($\bar{X} = 66.268$) daha yüksektir ($p < .05$).

	Eğitim seviyesi (I)	Eğitim seviyesi (J)	Ortalama farkı (I-J)	P
Duygu Bilgisi/Duygu İfadesi	İlkokul mezunu	Ortaokul	.549	1.000
		Lise	-1.626	.447
		Üniversite	-2.253	.095
	Ortaokul mezunu	İlkokul	-.549	1.000
		Lise	-2.175	.076
		Üniversite	-2.803**	.011**
	Lise mezunu	İlkokul	1.626	.447
		Ortaokul	2.175	.076
		Üniversite	-.627	1.000
	Üniversite mezunu	İlkokul	2.253	.095
		Ortaokul	2.803**	.011**
		Lise	.627	1.000
Empati	İlkokul mezunu	Ortaokul	.399	1.000
		Lise	-1.720	.189
		Üniversite	-2.412**	.020**
	Ortaokul mezunu	İlkokul	-.399	1.000
		Lise	-2.119**	.034**
		Üniversite	-2.812**	.002**
	Lise mezunu	İlkokul	1.720	.189
		Ortaokul	2.119**	.034**
		Üniversite	-.692	1.000
	Üniversite mezunu	İlkokul	2.412**	.020**
		Ortaokul	2.812**	.002**
		Lise	.692	1.000
Öz Düzenleme	İlkokul mezunu	Ortaokul	.446	1.000
		Lise	-1.266	.690
		Üniversite	-1.585	.322
	Ortaokul mezunu	İlkokul	-.44669	1.000
		Lise	-1.713	.155
		Üniversite	-2.032	.059
	Lise mezunu	İlkokul	1.266	.690
		Ortaokul	1.713	.155
		Üniversite	-.319	1.000
	Üniversite mezunu	İlkokul	1.585	.322
		Ortaokul	2.032	.059
		Lise	.319	1.000
Sosyal Yetkinlik	İlkokul mezunu	Ortaokul	.650	1.000
		Lise	-1.207	.244
		Üniversite	-1.508	.075
	Ortaokul mezunu	İlkokul	-.650	1.000
		Lise	-1.858**	.006**
		Üniversite	-2.159*	.001*
	Lise mezunu	İlkokul	1.207	.244
		Ortaokul	1.858**	.006**
		Üniversite	-.300	1.000
	Üniversite mezunu	İlkokul	1.508	.075
		Ortaokul	2.159*	.001*
		Lise	.300	1.000
SDBPDÖ-Okul Öncesi	İlkokul mezunu	Ortaokul	2.045	1.000
		Lise	-5.821	.198
		Üniversite	-7.761**	.033**
	Ortaokul mezunu	İlkokul	-2.045	1.000
		Lise	-7.867**	.016**
		Üniversite	-9.807**	.002**
	Lise mezunu	İlkokul	5.821	.198
		Ortaokul	7.867**	.016**
		Üniversite	-1.939	1.000
	Üniversite mezunu	İlkokul	7.761**	.033**
		Ortaokul	9.807**	.002**
		Lise	1.939	1.000

* $p < .01$, ** $p < .05$ **Tablo 3.** SDBPDÖ-Okul Öncesinden Alınan Puanların Annelerin Eğitim Seviyesine Göre Post-Hoc Bonferroni Testi Sonuçları

Okul öncesi dönem çocuklarının duygu bilgisi/duygu ifadesi ($p<.01$), empati ($p<.01$) öz düzenleme ($p<.05$) ve sosyal yetkinlik ($p<.01$) alt boyutlarından ve tüm ölçekten ($p<.01$) aldıkları toplam puanların babaların eğitim seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Duygu Bilgisi/ Duygu İfadesi	Gruplar arası	361.001	3	120.334	6.920	.000*
	Gruplar içi	3199.654	183	17.389		
	Toplam	3560.654	187			
Empati	Gruplar arası	268.504	3	89.501	6.517	.000*
	Gruplar içi	2526.900	183	13.733		
	Toplam	2795.404	187			
Öz Düzenleme	Gruplar arası	186.437	3	62.146	4.517	.004**
	Gruplar içi	2531.239	183	13.757		
	Toplam	2717.676	187			
Sosyal Yetkinlik	Gruplar arası	170.966	3	59.989	7.724	.000*
	Gruplar içi	1357.651	183	7.379		
	Toplam	1528.617	187			
SDBPDÖ-Okul Öncesi	Gruplar arası	3822.186	3	1274.062	8.129	.000*
	Gruplar içi	28839.240	183	156.735		
	Toplam	32661.426	187			

* $p<.01$, ** $p<.05$

Tablo 4. SDBPDÖ-Okul Öncesinden Alınan Puanların Babaların Eğitim Seviyesine Göre ANOVA Sonuçları

Eğitim seviyesine göre hangi alt gruplar arasında farklılaştığını belirlemek üzere yapılan Post-Hoc tekniklerinden Bonferroni analizi sonuçlarına bakıldığında:

- Lise mezunu babaların küçük çocuklarının ($\bar{X} = 19.964$) duygu bilgisi/duygu ifadesi düzeyleri ilkökul mezunu babaların küçük çocuklarından ($\bar{X} = 16.304$); üniversite mezunu babaların küçük çocuklarının ($\bar{X} = 20.085$) duygu bilgisi/duygu ifadesi düzeyleri ilkökul ($\bar{X} = 16.304$) ve ortaokul mezunu babaların küçük çocuklarından ($\bar{X} = 17.736$) daha yüksektir.
- Lise ($\bar{X} = 16.035$) ve üniversite ($\bar{X} = 16.300$) mezunu babaların küçük çocuklarının empati düzeyi, ilkökul ($\bar{X} = 13.347$) ve ortaokul ($\bar{X} = 13.842$) mezunu babaların küçük çocuklarından daha yüksektir ($p<.05$).
- Lise ($\bar{X} = 20.333$) ve üniversite ($\bar{X} = 20.300$) mezunu babaların küçük çocuklarının öz düzenleme düzeyi ilkökul ($\bar{X} = 17.869$) mezunu babaların küçük çocuklarından daha yüksektir ($p<.05$).
- Lise mezunu babaların küçük çocuklarının ($\bar{X} = 18.245$) sosyal yetkinlik düzeyi ilkökul mezunu babaların küçük çocuklarından ($\bar{X} = 15.826$); üniversite mezunu babaların küçük çocuklarının ($\bar{X} = 18.528$) sosyal yetkinlik düzeyi, ilkökul ($\bar{X} = 15.826$) ve ortaokul ($\bar{X} = 16.868$) mezunu babaların küçük çocuklarından daha yüksektir ($p<.01$).
- Lise ($\bar{X} = 74.578$) ve üniversite ($\bar{X} = 75.214$) mezunu babaların küçük çocuklarının SDBPDÖ-Okul Öncesinden aldıkları toplam puanlar ilkökul ($\bar{X} = 63.347$) ve ortaokul ($\bar{X} = 66.868$) mezunu babaların küçük çocuklarından daha yüksektir ($p<.05$).

	Eğitim seviyesi (I)	Eğitim seviyesi (J)	Ortalama farkı (I-J)	p
Duygu Bilgisi/Duygu İfadesi	İlkokul mezunu	Ortaokul	-1.432	1.000
		Lise	-3.660**	.003**
		Üniversite	-3.781*	.001*
	Ortaokul mezunu	İlkokul	1.432	1.000
		Lise	-2.28	.069
		Üniversite	-2.348**	.034**
	Lise mezunu	İlkokul	3.660**	.003**
		Ortaokul	2.228	.069
Üniversite		-.120	1.000	
Üniversite mezunu	İlkokul	3.781*	.001*	
	Ortaokul	2.348**	.034**	
	Lise	.120	1.000	
Empati	İlkokul mezunu	Ortaokul	-.494	1.000
		Lise	-2.687**	.023**
		Üniversite	-2.952**	.007**
	Ortaokul mezunu	İlkokul	.49428	1.000
		Lise	-2.192**	.031**
		Üniversite	-2.457**	.007**
	Lise mezunu	İlkokul	2.687**	.023**
		Ortaokul	2.192**	.031**
Üniversite		-.264	1.000	
Üniversite mezunu	İlkokul	2.952**	.007**	
	Ortaokul	2.457**	.007**	
	Lise	.264	1.000	
Öz Düzenleme	İlkokul mezunu	Ortaokul	-.551	1.000
		Lise	-2.463**	.047**
		Üniversite	-2.430**	.042**
	Ortaokul mezunu	İlkokul	.551	1.000
		Lise	-1.912	.088
		Üniversite	-1.878	.077
	Lise mezunu	İlkokul	2.463**	.047**
		Ortaokul	1.912	.088
Üniversite		.033	1.000	
Üniversite mezunu	İlkokul	2.430**	.042**	
	Ortaokul	1.878	.077	
	Lise	-.033	1.000	
Sosyal Yetkinlik	İlkokul mezunu	Ortaokul	-1.042	.888
		Lise	-2.419**	.002**
		Üniversite	-2.702*	.000*
	Ortaokul mezunu	İlkokul	1.042	.888
		Lise	-1.377	.099
		Üniversite	-1.660**	.017**
	Lise mezunu	İlkokul	2.419**	.002**
		Ortaokul	1.377	.099
Üniversite		-.282	1.000	
Üniversite mezunu	İlkokul	2.702*	.000*	
	Ortaokul	1.660**	.017**	
	Lise	.282	1.000	
SDBPDÖ-Okul Öncesi	İlkokul mezunu	Ortaokul	-3.520	1.000
		Lise	-11.231**	.002**
		Üniversite	-11.866*	.001*
	Ortaokul mezunu	İlkokul	3.520	1.000
		Lise	-7.710**	.022**
		Üniversite	-8.345**	.007**
	Lise mezunu	İlkokul	11.231**	.002**
		Ortaokul	7.710**	.022**
Üniversite		-.635	1.000	
Üniversite mezunu	İlkokul	11.866*	.001*	
	Ortaokul	8.345**	.007**	
	Lise	.635	1.000	

* $p < .01$, ** $p < .05$ **Tablo 5.** SDBPDÖ-Okul Öncesinden Alınan Puanların Babaların Eğitim Seviyesine Göre Post-Hoc Bonferroni Testi Sonuçları

4. TARTIŞMA

Araştırmanın bulgularına göre okul öncesi dönem çocuklarının duygu bilgisi/duygu ifadesi, empati, öz düzenleme ve sosyal yetkinlik alt boyutlarından ve toplam sosyal duygusal yeterlik puanlarının annelerinin ve babalarının eğitim seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir:

- Üniversite mezunu annelerin küçük çocuklarının duygu bilgisi/ifadesi düzeyleri, ortaokul mezunu annelerin küçük çocuklarından daha yüksektir.
- Üniversite mezunu annelerin küçük çocuklarının empati düzeyi, ilkökul ve ortaokulu mezunu annelerin küçük çocuklarından; lise mezunu annelerin küçük çocukların empati düzeyi, ortaokul mezunu annelerin küçük çocuklarından daha yüksek düzeydedir.
- Lise mezunu annelerin küçük çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyi, ortaokul mezunu annelerin küçük çocuklarından; üniversite mezunu annelerin küçük çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyi, ortaokul mezunu annelerin küçük çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyinden daha yüksektir.
- Üniversite mezunu annelerin küçük çocuklarının toplam sosyal duygusal yeterlik puanları, ilkökul ve ortaokul mezunu annelerin küçük çocuklarından; lise mezunu annelerinin küçük çocuklarının toplam sosyal duygusal yeterlik puanları ortaokul mezunu annelerin küçük çocuklarından daha yüksektir.
- Lise mezunu babaların küçük çocuklarının duygu bilgisi/duygu ifadesi düzeyleri ilkökul mezunu babaların küçük çocuklarından; üniversite mezunu babaların küçük çocuklarının duygu bilgisi/duygu ifadesi düzeyleri ilkökul ve ortaokul mezunu babaların küçük çocuklarından daha yüksektir.
- Lise ve üniversite mezunu babaların küçük çocuklarının empati düzeyi ilkökul ve ortaokul mezunu babaların küçük çocuklarından daha yüksektir.
- Lise ve üniversite mezunu babaların küçük çocuklarının öz düzenleme düzeyi ilkökul mezunu babaların küçük çocuklarından daha yüksektir.
- Lise mezunu babaların küçük çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyi ilkökul mezunu babaların küçük çocuklarından; üniversite mezunu babaların küçük çocuklarının sosyal yetkinlik düzeyi, ilkökul ve ortaokul mezunu babaların küçük çocuklarından daha yüksektir.
- Lise ve üniversite mezunu babaların küçük çocuklarının toplam sosyal duygusal yeterlik puanları ilkökul ve ortaokul mezunu babaların küçük çocuklarından daha yüksektir.

Görüldüğü üzere anne babaların eğitim seviyeleri arttıkça, küçük çocuklarının sosyal ve duygusal yeterlilik düzeylerinde artış görülmektedir. Araştırmanın bulguları anne-baba eğitim düzeyinin önemine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, anne-babaların eğitim seviyelerinin anne-babaların çocuk eğitimine yönelik ilgilerini, merakını, hassasiyetlerini, farkındalıklarını arttırabildiği söylenebilir. Nitekim Dubow Boxer ve Huesmann (2009), anne-babaların eğitim düzeyi yükseldikçe, anne-baba-çocuk ilişkisinde, ev ortamında akademik, entelektüel etkinlikler ve çalışmaların artabildiğini ve bu durumun çocukların öğrenmeye karşı ilgisini arttırdığını ifade etmiştir. Anne-babaların eğitim seviyelerine paralel olarak çocuk gelişimi ve eğitimi

ile ilgili daha fazla araştırma yapıp, daha doğru kaynaklara ulaşıp, daha çok bilgi edinebileceği düşünülebilir. Kalil, Ryan ve Corey (2012), annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuk gelişimiyle ilgili konuları araştırmaya daha ilgili olabildiğini, çocuklarının yaşlarına göre etkinlik bulma konusunda motivasyonlarının daha yüksek düzeyde olabildiğini ifade etmiştir. Ayrıca eğitim seviyelerinin yükselmesi, çocuk eğitimine yönelik bilimsel bilgilere başvurma oranını arttırmış olabilir. Bu durum, çocukların bakımı ve eğitimine olumlu katkılar sağlayabilir. Pong, Hao ve Gardner (2005), anne-babanın eğitim düzeyi yükseldikçe öğrenme etkinlikleri, öğretmenle iletişim kurma, çocuğun akademik performansını arttırmaya yönelik stratejiler araştırma konularında ilgili ve meraklı olabildiklerini ifade etmiştir. Alan yazında anne babaların eğitim seviyelerinin okul öncesi dönem çocuklarının gelişimleri üzerindeki etkilerinin olabildiğini ifade eden ve bu araştırmanın bulgularını destekleyen araştırmalar bulunmaktadır. Örnek olarak;

- Franco vd. (2017)'nin çalışmalarında Portekizli annelerin eğitim seviyelerinin sosyal duygusal yeterliliği yordayan bir değişken olduğu belirtilmiştir.
- Küçükkaragöz (2020)'ün yaptığı çalışmada çocukların duygusal zekâ düzeylerinin anne ve baba eğitim seviyelerine göre farklılık gösterebildiği vurgulanmıştır.
- Günindi (2008) tarafından yapılan çalışmada, anne eğitim seviyesi lise ve üniversite olan çocukların, anne eğitim seviyesi ilkököl çocuklara göre, daha yüksek düzeyde sosyal açıdan daha uyumlu olduğu bulunmuştur.
- Çimen (2000)'in yaptığı çalışmada, çocukların annelerinin eğitim seviyesi arttıkça, sorumluluk gibi uyumsuz davranış puanlarının arttığı belirlenmiştir.
- Bir diğer araştırmada (Sarı, 2007) annesi eğitim düzeyi ortaokul olan çocukların anne eğitim düzeyi yüksek lisans ve üstü olan annelerin çocuklarına göre sosyal uyum davranışlarını daha sınırlı sergiledikleri ortaya konulmuştur.
- Çiftçi-Topaloğlu (2013)'nün 4-5 yaş çocuklarıyla Denizli'de yapılan araştırmada; sosyal yetkinlik puanları, baba eğitim seviyesine, saldırganlık düzeyleri ise anne eğitim seviyesine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermiştir.
- Türkyılmaz ve Pekdoğan (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, anne baba eğitim seviyesinin çocukların sosyal yeterlik, olumsuz sosyal davranış ve okula hazır bulunuşlukları üzerinde etkili olabildiği ifade edilmiştir. Anne baba eğitim seviyesi küçük çocuklarının sosyal duygusal yeterliliğini doğrudan etkileyebileceği gibi dolaylı olarak da etkileyebilir. Örnek olarak anne-babanın eğitim seviyesi, ebeveyn öz yeterliliğini arttırarak dolaylı olarak çocukların sosyal duygusal yeterliliğini etkileyebilir. Nitekim Özdemir (2019) Ankara'da gerçekleştirdiği çalışmada, annenin eğitim seviyesinin ebeveyn öz yeterliği algısı ile ilişkili olabildiğini ifade etmiştir.
- Baş (2019), yaptığı çalışmada annelerin öz yeterlik düzeylerinin eğitim seviyesine göre farklılaşabildiğini ortaya koymuştur.

Alan yazında bu araştırmanın bulgularını desteklemeyen çalışmalara da rastlanılmaktadır. Örnek olarak;

- Kotil (2010) tarafından İstanbul'da gerçekleştirilen çalışmada çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerinin anne eğitim seviyesine göre farklılaşmadığı ifade edilmiştir.

- Özbey ve Alisinanoğlu (2009)'nun araştırmasında benzer bir şekilde, çocukların problem davranışları, annelerinin eğitim seviyesine göre anlamlılık oluşturmamıştır. Ayrıca problem davranışlardan sadece içe yönelik davranış düzeyinin babaların eğitim seviyesine göre farklılaştığı, araştırma kapsamındaki diğer değişkenlerde farklılaşma olmadığı belirlenmiştir.
- Yaşar-Ekici (2015) tarafından İstanbul'da yapılan çalışmada çocukların sosyal becerileri, anne-babalarının eğitim seviyelerine göre anlamlı farklılık oluşturmamıştır.

Anne ve babaların eğitim seviyelerinin küçük çocukların sosyal ve duygusal yeterlilikleri üzerindeki ortak etkileri, iki ebeveynin de eğitim seviyesinin yüksek olmasının önemini ortaya koymaktadır. Araştırmanın bulgularıyla örtüşmeyen çalışmalara rastlanılsa da anne-baba eğitim seviyesinin küçük çocukların sosyal duygusal yeterliliğini etkileyebildiğini ifade eden çalışmaların daha yaygın olduğu söylenebilir. Bu durum, gençlerin anne-baba adayları olarak da eğitim seviyelerinin yükselmesinin önemini ifade etmektedir.

5. SINIRLILIKLAR VE ÖNERİLER

Bu çalışma Manisa ilinin Soma ilçesiyle sınırlandırılmıştır. Bu durum verilerin çabuk toplanması ve analiz edilmesi açısından kolaylık sağlarken, küçük gurupla çalışıldığı için genelleme yapma olasılığı daha düşüktür. Konu ile ilgili sonraki çalışmalar, daha büyük çalışma grupları ile yapılabilir. Küçük çocukların sosyal duygusal yeterlilikleri sadece anne baba eğitim seviyesi değişkeni açısından incelenmiştir. Farklı örneklem gruplarıyla ve farklı değişkenler açısından çocukların sosyal duygusal yeterlilikleri incelenebilir. Okul öncesi çocuklarının sosyal ve duygusal becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim programları düzenlenebilir. Ailelere seminerler, konferanslar düzenlenip çocukların sosyal duygusal yeterliliklerin nasıl desteklenebileceği ile ilgili bilgiler paylaşılabilir. Ayrıca anne baba eğitim seviyesi ile sosyal-duygusal yeterlik arasındaki ilişkide başka değişkenlere (cinsiyet, anne baba çalışma durumu, kardeş sayısı vb.) yer verilebilir.

BEYANLAR / DECLARATIONS

Etik İlkelerine Uygunluk Beyanı

"COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Bu çalışma için Sinop Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan (Toplantı Karar Sayısı ve Tarihi: 2021/164 27.12.2021) gerekli onay alınmıştır.

Declaration of Compliance with the Ethical Principles

In line with the "COPE-Code of Conduct and Best Practice Guidelines for Journal Editors" the following statements are included:

The ethical approval of this study was obtained from the Human Research Ethics Committee at Sinop University (The Resolution Number and the date of Board Meeting: 2021/164 27.12.2021).

KAYNAKÇA

Akfırat, F. (2004). *Yaratıcı dramanın işitme engellilerin sosyal becerilerinin gelişimine etkisi*, (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Alabay, E., Seven, D., Z., Akçay, Ç., E., & Başkurt, A. (2019). Okul öncesi 6 yaş çocuklarının bazı demografik özelliklerinin sosyal beceri ve problem davranışlarına etkisinin incelenmesi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 35-50.

Altinköprü, T. (2003). *Çocuğun başarısı nasıl sağlanır?* İstanbul: Hayat Yayıncılık.

Anderson, A. (2004). Resilience. (Ed. R. Hamilton & D. Moore) *Educational interventions for refugee children: theoretical perspectives and implementing best practice*, (pp. 53-63), London: Routledge Falmer.

Bartlett, J. D., Halle, T., & Thomson, D. (2021). Promoting resilience in early childhood. (Ed. L. Nabors) *Resilient children. Springer series on child and family studies*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-81728-2_10

Baş, T. (2019). *Annelerin öz yeterliklerinin ve 60-72 aylık çocuklarıyla olan etkileşimlerinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ceylan, Ş. (2009). *Sosyal duygusal erken çocukluk ölçeğinin geçerlik-güvenirlik çalışması ve okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş yaş çocuklarının sosyal-duygusal davranışlarına yaratıcı drama eğitiminin etkisinin incelenmesi*. (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Conger R. D., Wallace L. E., Sun Y., Simons R. L., McLoyd V. C., & Brody G. H. (2002). Economic pressure in African American families: A replication and extension of the family stress model. *Developmental Psychology*, 38, 179–193.

Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (4. Baskı). Boston, MA: Pearson Education, Inc

Çiftçi Topaloğlu, Z. (2013). *4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile annesinin ebeveyn öz yeterliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi.

Çimen, S. (2000). *Ankara'da üniversite anaokullarına devam eden beş-altı yaş çocuklarının psiko-sosyal gelişimlerinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi.

Davis-Kean P. E. (2005). The influence of parent education and family income on child achievement: The indirect role of parental expectations and the home environment. *Journal of Family Psychology*, 19, 294–304.

Dubow, E. F., Boxer, P., & Huesmann, L. R. (2009). Long-term effects of parents' education on children's educational and occupational success. *Merrill-Palmer Quarterly*, 55(3), 224–249.

Franco M. G., Beja M. J., Candeias A. & Santos N. (2017). Emotion understanding, social competence and school achievement in children from primary school in Portugal. *Front. Psychol.* 8:1376. <http://dx.doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01376>

Gizir, C. A. (2007). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 113-128.

Guerra N. G., & Huesmann L. R. (2004). A cognitive-ecological model of aggression. *International Review of Social Psychology*, 17, 177–203.

Gülay Ogelman, H., & Önder, A. (2020). Psikolojik dayanıklılığın tanımı ve önemi (Ed. A. Önder & H. Gülay Ogelman). *Çocuk ve psikolojik dayanıklılık* (s. 1-14) Ankara: Nobel Yayıncılık.

Gülay Ogelman, H., Saraç, S., Önder, A., Abanoz, T., & Akay, D. (2021). Okul Öncesi Sosyal-Duygusal Beceriler Ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education (IJTASE)*, 10(4), 231-242.

Günindi, N. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gürkan, U. (2006). *Grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin yılmazlık düzeyine etkisi.* (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Hunter, A. J. (2001). A cross-cultural comparison of resilience in adolescents. *Journal of Pediatric Nursing*, 16, 172-179.

İlgin, İ. T. (2018). *Okul öncesi eğitimde sosyal eğitim ve sosyal kazanımları ile okul öncesi çocukların beceri düzeyleri ile sosyal değer kazanma düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek.* (Yüksek lisans tezi). Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Kalil, A., Ryan, R., & Corey, M. (2012). Diverging destinies: Maternal education and the developmental gradient in time with children. *Demography*, 49(4), 1361–1383.

Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi* (21. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Kotil, Ç. (2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan 5 yaş çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerine annenin ebeveyn öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeyinin etkisi.* (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kurtulan, B. (2015). *Erken çocukluk döneminde (4–7 yaş) bilişsel beceriler ile sosyal beceriler arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Küçükkaragöz, H. (2020). Family environment and emotional quotient in primary school 3rd grade students. *Cypriot Journal of Educational Science.* 15(2), 336-348.

Maleki, M., Mardani, A., Chehrzad, M. M., Dianatinasab, M. & Vaismoradi, M. (2019). Social skills in children at home and in preschool. *Behavioral Sciences,* 9(7): 74.

Nagin D. S., & Tremblay R. E. (2001). Parental and early childhood predictors of persistent physical aggression in boys from kindergarten to High School. *Archives of General Psychiatry,* 58, 389–394.

Oktay, A. (2002). *Yaşamın sihirli yılları: okul öncesi dönem* (4. Baskı). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Önder, A. & Gülay, H. (2008). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi,* (23):192-197.

Özbey, S. & Alisınanoğlu, F. (2010). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların problem davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 2(6), 493–517.

Özdemir, G. (2019). *Annelerin 3-6 yaş çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı ile ebeveyn öz yeterlik düzeyi arasındaki ilişki.* (Doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi.

Özgören, N. (2010). Sosyal beceri eğitimi. Eğitimden Yansımalar, *AREL Eğitim Kurumları,* 28, 18-21.

Pekdoğan, S. (2011). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş- altı yaş çocuklardaki sosyal becerilerin bazı özellikler açısından incelenmesi.* (Yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Pong, S. L., Hao, L. & Gardner E. (2005). The roles of parenting styles and social capital in the school performance of immigrant Asian and Hispanic adolescents. *Social Science Quarterly* 86(4): 928–950.

Ravitch, N. (2013). *Development and preliminary validation of the social-emotional assets and resiliency scale for preschool.* (Doctoral dissertation). Graduate School of the University of Oregon. Oregon.

Sarı, E. (2007). *Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi.* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Seven, S. (2008). Yedi-sekiz yaş çocuklarının sosyal becerilerinin incelenmesi, *Firat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi,* 18(2), 151-174.

Şahan Aktan, B. & Önder, A. (2018). Okul öncesi dönemde psikolojik dayanıklılık. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 20-30.

Türkyılmaz, M. İ., & Pekdoğan, S. (2019). 6-7 yaş çocuklarda sosyal davranış ve okula hazırbulunuşluğun bazı değişkenler açısından incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(20), 133-160.

Ülker Tümlü, G. (2012). *Psikolojik dayanıklılık düzeyleri farklı üniversite öğrencilerinin temas engellerinin incelenmesi*. (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Vural, D. (2006). *Okul öncesi eğitim programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katımlı sosyal beceri eğitimi programının çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisi*. (Doktora tezi). DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü.

Yaşar Ekici, F. (2015). Okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal becerileri ile aile özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 2, Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ksbd/issue/16219/169878>

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.